

ETK:n toimitusjohtaja Mikko Kautto. Kuva: Anneli Velho.

Kuvassa vasemmalta: Eläkeläiset ry:n toiminnanjohtaja Jan Koskimies, ETK:n viestintäjohtaja Tuovi Rautjoki, ETK:n suunnittelulinjan johtaja Allan Paldanius, EKL:n puheenjohtaja Simo Paasilta. Kuva: Anneli Velho.

Suomalainen eläkejärjestelmä – hyviä uutisia ja haasteita

EETU RY:N KEVÄTKOKOUS ELÄKETURVAKESKUKSESSA (ETK)

Eläkejärjestelmämme keskipitkän aikavälin näkymät ovat hyvät, mutta pitkällä aikavälillä rahoituspohja tarvitsee huoltoa. Paniikkiin ei ole syytä. Näin kuvaa nykytilannettamme Eläketurvakeskuksen johtaja, Mikko Kautto.

Ennen kuin hyppäämme Kauton alustukseen, selvennetään etuusperusteisen ja maksuperusteisen eläkejärjestelmän eroja. Meillä Suomessa on etuusperusteinen, osittain rahastoiva työeläkejärjestelmä.

Etuusperusteisessa eläkejärjestelmässä etuuden, eläkkeen suuruus on etukäteen määrätty tai se määräytyy ansiotason ja työhistorian pituuden perusteella. Eläkkeiden rahoittamiseksi tarvittavat maksut joustavat.

Maksuperusteisessa eläkejärjestelmässä eläkkeen suuruus määräytyy maksujen ja niille saatujen sijoitustuottojen perusteella. Maksut ovat yleensä kiinteitä ja etuus, **eläke joustaa tilanteen mukaan.** Esimerkiksi Kanadassa annetaan päättäjille aikaa ratkaista epäsuhta ja jos ei rahoituksen turvaamiseen löydy ratkaisua, niin sekä eläke joustaa alaspäin ja maksut ylöspäin.

Osittanen rahastointi tarkoittaa sitä, että työeläkevarojen arvo on merkittävästi pienempi kuin maksussa olevien eläkkeiden rahallinen arvo ja se summa, joka on nyt työssä oleville eläkeoikeutena karttunut. Rahastointiaste oli vuonna 2019 oli noin 30 prosentin luokkaa.

Keskipitkällä aikavälillä menee hyvin

Mikko Kauton mukaan Suomen työeläkejärjestelmän kattavuus ja laajuus on harvinaisen. Kautto arvioi, että jos Suomessa nyt lähdeittäisiin luomaan ansioperusteista työeläkejärjestelmää, niin nyt tuskin uskallettaisiin lähteä liikkeelle tämän tyyppisellä rakenteella.

– Etuusperusteinen järjestelmämme on osoittanut toimivuutensa, mutta se vaatii ajoittain huoltoa. Meidän ansioomme perustuva työeläkkeemme on vahvasti omaisuusdensuojan piirissä eikä siihen hevillä puututa. Maksujen ja etuuskien kytkös on sen sijaan verrattain löyhä, jos ajattelee elinkaaren näkökulmasta. Tämän osittaisen rahastoinnin ominaispiirteen kanssa olemme nyt tekemisissä, painottaa Mikko Kautto.

Pitkällä aikavälillä varauduttava rahoitushaasteisiin

Viime syksynä tanskalainen professori **Torben M. Andersen** arvioi Suomen eläkejärjestelmää. Hän kuvasi raportissaan eläkejärjestelmäämme hyvin toimivaksi ja hyvin huolletuksi. Andersen totesi, että se torjuu tehokkaasti köyhyyttä ja tuottaa eläkeläisille kohtuullista toimeentuloa.

Andersen löysi myös korjattavaa: eläketurvaan on kehitettävässä rahoitusongelma. Siihen pitäisi valmistautua joko korottamalla eläkemaksuja tai vahvistamalla sopeutusmekanismeja. Lisäksi on syytä uudistaa sijoitustoiminnan ja vakavaraisuuden sääntelyä.

– Lähtökohtaisesti, jos meillä on rahoitushaasteita toimintaympäristön muutosten vuoksi, niin tässä järjestelmässä pitäisi olla ratkaisuna maksun nosto. Mutta kun tilanne työllisyudessa tai talouskehityksessä on muuten huono, niin maksun nosto voi olla vaikea realisoida siinä tilanteessa, muistuttaa Kautto.

Mikä on riskinkantokykymme, jos jotain vaikeuksia tulisi?

Pandemia ja Ukrainan kriisi ovat olleet ulkoisia uhkia, mutta ne eivät ole toistaiseksi realisoituneet ongelmina työeläkejärjestelmässä. Niiden myötä on kuitenkin entistä vahvemmin noussut esiin kysymys, mitä tehdä, jos jotain kriittistä tapahtuisi?

Kautto viittaa tilanteeseen 1990-luvulla. Hän kertoo kuinka koko 1980-luvun ETK:n laskelmissa näkyi maksun nostopaine. Elettiin täystyöllisyyden maailmassa ja kasvunäkymätkin olivat hurjat vielä 1990. Ei ollut painetta tehdä korjauksia eläketurvan sisältöön. Kun rahoituspohja petti alta, niin oltiin yhtäkkiä tilanteessa, jossa piti äkkiä reagoida. Oli tehtävä pikaisia pakkosopeutuksia, jossa tehtiin työeläkkeiden indeksin tarkistuksen muutos ja uusi maksu palkansaajille. Riskit siis realisoituivat ja ne siirrettiin kansalaisten kannettaviksi.

Nyt olemme paremmalla tiellä

2000-luvulla eläkejärjestelmän riskinkantokyky on ollut kohtalainen eikä kriisitilanteille ole ollut tarvetta. Suomessa on

tehty eläkejärjestelmään paljon muutoksia viimeisen 20 vuoden aikana: varhaiseläkejärjestelmiä muutettu, ikärajoja ja eläkkeellesiirtymisen ehtoja muutettu, tullut joustava vanhuuseläkeikä tullut, elinaikakerroin – aika paljon isoja muutoksia tehty peruskehikkoon.

– Ihmiset ovat aika hyvin yksilötasolla ymmärtäneet ja hyväksyneet nämä päätökset. Muutokset ovat olleet kohtuullisia. Koko 2000-luvun työeläkejärjestelmässä on pystytty toimimaan niin, että ei ole tullut pakkosopeutustilanteita. Perusrakenne pidetään ehjänä ja kantavana tulevaisuudessakin, Mikko Kautto linjaa suurta kuvaa.

Pitkällä aikavälillä haastetta riittää

Miten hallitaan pitkällä aikavälillä näkyvä maksun nousupaine?

Tilastokeskus julkaisi vuoden 2021 lopulla uuden väestöennusteen, joka on todella hurja. Meillä on Euroopan haastavin väestöllinen huoltosuhde eli alle 15-vuotiaiden määrä ja 65-vuotiaiden ja sitä vanhempien määrä 100 työkäistä kohden. Ruotsissa tulee olemaan vastaavan tasoinen huoltosuhde vasta 2050-luvulla. Olemme Ruotsiin nähden aivan toisenlaisessa tilanteessa, koska Ruotsissa on ollut pidempään maahanmuuttoa ja syntyvyyden taso on siellä ollut korkeampi.

– Tämä heikkenevä elatussuhde tuottaa meille rahoitushaasteen. Vuodesta 2012 lähtien syntyvyys on vuosi

- i**
- Tilastotietoa Suomen työ- ja kansaneläkkeensaajista, eläkkeelle siirtyneistä ja eläkemenosta: www.bit.ly/etk_tilastot
 - Suomalaisten eläkkeistä vajaa kolmannes on yli 2 000 euron suuruisia.
 - Alle 1 250 euron kuukausieläke on joka kolmannella.
 - Yli puolessa kunnista eläkkeensaajia on jo yli 40 prosenttia työikäisestä väestöstä.
 - Torben M. Andersenin Suomen eläkejärjestelmää koskevia havaintoja: www.bit.ly/etk_elakejarjestelma

vuodelta huonontunut. Vuosina 2020 ja 2021 oli vähän valoa, kun syntyvyyden lasku hieman taittui. Kun uusi väestöennuste on julkaistu, niin maksuennuste on ollut edellistä huonompi, kuvaa Kautto tilannetta.

Työeläkemaksujen nostopaine on tasaisesti kasvanut, mutta se on siirtynyt myöhemmäksi, koska palkkasumma, eläkemeno ja sijoitustuottojen kehitys ovat olleet ennusteoletuksia parempia.

– Vaikka tilanne on nyt hyvä, yhtäaikainen huono kehitys palkkasummassa ja tuotoissa, useita vuosia jatkuvana, tuottaisi nopeasti vaikeuksia, kiteyttää Mikko Kautto.